

Az állami rendvédelmi, valamint a magánbiztonsági szereplők intézkedéskultúra-váltásának együttműködési és képzési lehetőségei

TRAPP László¹

A 21. század egyik nagy kihívása a nemzetbiztonsági tényezők garantálásán túl a napi közbiztonság magas szintű szavatolása, aminek megteremtéséhez újszerű és hatékony, ugyanakkor jogállami keretek között értelmezett tevékenységre van szükség. Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája előírja azokat a törekvéseket, amelyek az intézkedéskultúra-váltást segítik elő, amely magában foglalja a közrend, közbiztonság megteremtéséért felelősök együttműködésének létjogosultságát is.

Tanulmányomban elemzem az állami rendvédelmi, valamint a magánbiztonsági szereplők intézkedési kötelezettségét, valamint eszközrendszerét. Feltárom a hiányosságokból eredő különbségeket, amelyek közvetlen hatást gyakorolnak a társadalom által elvárt közbiztonság megteremtésére. Megvizsgálom azokat a normákat és irányelveket, amelyek szabályozzák a Magyarországon fellelhető kényszerítő eszközök alkalmazásának lehetőségeit.

A vizsgálat fő célja, hogy átfogó képet adjon az állami rendvédelem és a magánbiztonság jogi szabályozása, illetve eszközrendszere közötti különbségekről; fókuszban az előírányozott intézkedéskultúra-váltás megteremtésének elősegítése áll.

Kulcsszavak: megváltozott biztonsági környezet, intézkedéskultúra-váltás, eszközrendszer, magánszektor jelenléte, egységes képzési tematika

Bevezetés

A Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról szóló 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat IX. fejezetének 150. pontja² meghatározza azokat a célokat, amelyek egyértelműen a közbiztonság társadalmilag elvárt szintjének garantálását helyezik fókuszba, amiből fakadóan intézkedéskultúra-váltás indokolt. Magyarország köz-

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, e-mail: trappaszlo79@gmail.com

² Lásd: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A20H1163.KOR&txtreferer=00000001.txt>

rendjének és közbiztonságának fenntartásáért a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény (Hszt.) hatálya alá tartozó szervek felelősek, aminek középpontjában elsődlegesen a rendőrség áll, amelynek alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság és az államhatár rendjének védelme, de látnak el rendészeti feladatokat többek közt a Magyar Honvédség humánerőforrás-bázisa, valamint a magánszektor egyes szereplői is. A megváltozott biztonsági környezet gyökereiben változtatta meg az ezzel kapcsolatos feladatrendszert, illetve a képzési és felkészülési metódusokat. Ebben a tanulmányban az állami rendészeti szereplők, valamint a magánbiztonság intézkedéskultúra-váltásának együttműködési és képzési lehetőségeit vizsgálom a Nemzeti Biztonsági Stratégia 150. pontja megfeleltetésének érdekében.

Napjainkban elengedhetetlen a magánbiztonsági szektor jelenléte, kiegészülő szerepkörrel, mind a személyvédelmi, mind pedig a létesítményvédelmi szegmens tekintetében. Ez a terület egyre nagyobb teret hódít: a felgyorsult világunk okozta újabb kihívások, fenyegetettségek, valamint a növekvő igények kielégítése kapcsán a prevenció hatékonyságának növelése érdekében szükségszerű a kiegészülő szerepkört betöltő magánszektor bevonása. Az állami rendvédelem nem összekeverendő a magánbiztonsági szférával, mert jogok és kötelezettségek tekintetében jelentős eltérések tapasztalhatók, mégis egyfajta párhuzamot kell vonni a két elkülönült szekció között, s szükségszerű közös alapokra helyezni bizonyos képzési és alkalmazott modulokat. Egy, a magánszférában létesítmény- vagy személyvédelmi feladatokat ellátó egyén számára is elengedhetetlenek ezek az ismeretek a hatásköréből adódó jogszerű és szakszerű intézkedések foganatosításához, csakúgy, mint egy esetleges rendőri intézkedés során, amelybe bekapcsolódva az erőfölény, illetve az eredmény biztosítása érdekében az intézkedést kezdeményezőkkal azonos intézkedési kultúrával kell rendelkeznie. Mindkét fél egységes taktikai alapokra helyezett képzettségével elkerülhető annak veszélye, hogy kudarcba fulladjon egy megkezdett intézkedés. Egyes kényszerítő eszközök vonatkozásában természetesen nem lehet általánosan állást foglalni a két elkülönült szférát illetően, amely adódik részben a külön jogi szabályozás anomáliájából, illetve a rendszeresített kényszerítő eszközök különbségéből, esetleges hiányosságából is. A magánbiztonsági szektor személyi állományára vetített szakmai felkészültség közmegítélése nem minden esetben pozitív. Következhet mindez azon esetpéldákból, amelyek kapcsán akár az intézkedést kezdeményező elvárható fizikai erőnlét hiánya, valamint a rendszeresített kényszerítő eszközök (a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól szóló 2005. évi CXXXIII. törvény hatálya alá eső személyek esetében támadást elhárító eszköz) szakszerűtlen alkalmazása során mutatkozik meg. A magánbiztonsági szegmens főként személyvédelmi, objektumőri és vagyonvédelmi feladatokat lát el, aminek keretében nem ritkán az ország működése szempontjából kiemelkedően fontos objektumok őrzését is végzik. Ugyan jogok és kötelezettségek szempontjából a hivatásos rend-

védelmi szférához viszonyítva korlátozottak a lehetőségeik, elengedhetetlen a szakmai felkészültség és hogy professzionális képzést kaphassanak.

Módszertan

Tanulmányomban elsősorban szekunder kutatást alkalmaztam, amely során a témában fellelhető dokumentumokat, tanulmányokat, kiképzési anyagokat, valamint a vonatkozó jogszabályokat használtam fel.

Az állami rendvédelmi szervek és a magánbiztonság szereplői

A rendvédelem a társadalom biztonságának szavatolására létrehozott szekció, amely az állam által biztosított jogok gyakorlásával biztosítja a közrend fenntartását. Alanyait a Hszt. hatálya alatt felsorolt szereplők alkotják. A rendvédelmi szervek a közrend és a közbiztonság védelmének érdekében létrehozott szervezetek együttese, amelyek az állam közigazgatási belső védelmi ágazataihoz tartozó céltudatos tevékenységet végeznek szigorú jogi szabályozás mentén. Tevékenységük az általános rendfenntartásra, általános biztonság és közrend fenntartására, illetve a szellemi és anyagi javak megővésére irányuló feladatkörökből épül fel, ami közvetve vagy közvetlenül kihat a társadalmi lét biztonságon alapuló területeire és a közösségi érdekérvényesítésre. Az állami rendvédelmi szereplők különbségei leginkább a hatáskörökből adódó feladatellátásaikban mutatkoznak meg: a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv, a terrorizmust elhárító szerv, az idegenrendészeti szerv, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, a büntetés-végrehajtási szervezet, az Országgyűlési Őrség, valamint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok.³ Külön jogállással ugyanakkor például a Nemzeti Adó- és Vámhivatal személyi állománya is lát el rendészeti feladatokat, bár államigazgatási szervként funkcionál, központi hivatalként működő központi költségvetési szerv.

A magánbiztonság szereplői

Magyarországon a magánbiztonság alanyainak körét a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól szóló 2005. évi CXXXIII. törvény (Szvtm. tv.) 1. §-ában felsorolt szereplők, valamint tevékenységek alkotják. A magánbiztonsági piac kialakulása a rendszerváltozásra vezethető vissza, amikor a piacgazdasági viszonyok és a vállalkozások szabadsága mindezt lehetővé tették.⁴

³ 2015. évi XLII. törvény 1. § (1) bekezdés – A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról, lásd: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500042.tv>

⁴ CHRISTIÁN 2014a: 58.

Mindennek eredményeképpen létszámbeli növekedés volt tapasztalható az elmúlt években, aminek oka volt még továbbá a privatizáció, illetve az állami feladatok kiszervezése; a magánbiztonság szereplői leginkább azokon a területeken látnak el feladatokat, ahol nem feltétlenül indokolt az állami szervek jelenléte.⁵ Nemzetközi kitekintés is igazolja, hogy a terrorizmus elleni küzdelem kapcsán nagyban felértékelődött a magánbiztonság szerepe. Mára külföldön már olyan területeken is bevonják a magánbiztonságot, mint például a nemzetbiztonsági tevékenység háttértámogatása, ami korábban elképzelhetetlen lett volna.⁶ Elmondható, hogy napjainkban a gazdasági, társadalmi, tulajdoni viszonyok, valamint a megváltozott vagyoni körülmények kapcsán a korábbinál kiemelkedőbb szerephez jut a magánbiztonság. Következtetesként megállapíthatjuk, hogy bővül a klasszikusnak tekinthető magántulajdonok, köztérrendjét őrző szolgáltatások formája és köre, mivel azok folyamatosan gyarapodnak. A biztonság állapota feltételezi a rendfenntartás működőképes szervezeti rendszerét, amelynek szavatolása a társadalom és a közhatalmi szervezetek együttműködése, a veszélyeztető fenyegetések megelőzésén, megszakításán, elhárításán alapuló kollektív tevékenység eredménye.⁷ Az ember, a közösség és a társadalom részéről a biztonság elengedhetetlen igény, amelynek megóvását, fenntartását a rendvédelmi szervektől, valamint a magánbiztonság szereplőitől várja el.

A biztonságszolgáltatás egyre meghatározóbb résztvevője a magánbiztonság. A felsorolt megállapításokat alátámasztja a fentiekben taglalt egyes államok esetében tapasztalható bizonyos háttértevékenységi feladatok kiszervezése is a rendvédelmi szervek fenntartása mellett. A szolgáltatás színvonala ezáltal nem csökken, ugyanakkor megoszlanak a terhek. Napjainkban a növekvő fenyegetettség hatására mind az állampolgárok, mind pedig a vállalkozások aspektusában egyre inkább prioritást élveznek a javak, személyek, vagyontárgyak, valamint az adatok védelmére, megóvására tett intézkedések. Tekintettel a magántulajdonosok igényeire, a jogszabályok által meghatározott keretek között idővel az állami szereplők mellett párhuzamosan megjelennek a magánbiztonsági vállalkozások által nyújtott szolgáltatások is, amelyek igénybevételét a növekvő magántulajdonok száma is indokolja. A magánbiztonsági tevékenységet végző gazdasági társaságok számára ugyanakkor elengedhetetlen, hogy energiát fektessenek a munkaerő képzésébe, a vállalkozói etika megtartásába, valamint törekedniük kell a rendészeti szervekkel való együttműködésre a közbiztonság javítása érdekében. A magánszektor által nyújtott szolgáltatások piaci alapon megszervezett védelmi szolgáltatásainak jellemzője, hogy azok elsődlegesen preventív jellegűek, s még csak megközelítőleg sem vették át a rendvé-

⁵ CHRISTIÁN 2015.

⁶ CHRISTIÁN 2015.

⁷ LIPPAI 2021: 151.

delmi szervek által ellátott feladatokat. Ennek alapján az állampolgárok által kifejtett védekezés elsődleges célja a bűnmegelőzés és nem a bűnüldözés.⁸

Az állami rendvédelmi szervek és a magánbiztonság intézkedési kötelezettsége, valamint eszközszerese

Az állami rendvédelmi szervek esetében a rendőrséget mint állami szervet fókuszba helyezve az intézkedési kötelezettségről megállapítható, hogy a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) 13. § (1) bekezdés szabályozása szerint:

„A rendőr jogkörében eljárva köteles intézkedni vagy intézkedést kezdeményezni, ha a közbiztonságot, a közrendet vagy az államhatár rendjét sértő vagy veszélyeztető tény, körülményt vagy cselekményt észlel, illetve ilyet a tudomására hoznak. Ez a kötelezettség a rendőrt halaszthatatlan esetben szolgálaton kívül is terheli, feltéve, hogy az intézkedés szükségességének időpontjában intézkedésre alkalmas állapotban van.”

A magánbiztonsági szektort az eszközszerese és jogi felhatalmazása alapján három fő csoportra oszthatjuk:

1. a 2005. évi CXXXIII. törvény személyi hatálya alá eső személyek;
2. a 2012. évi CXX. törvény (Rfesz. tv.) hatálya alá eső személyek (egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek);
3. a 1997. évi CLIX. törvény (Fbő. tv.) hatálya alá eső személyek (fegyveres biztonsági őrök, természetvédelmi és mezei őrszolgálatok).

Az Szvmt. tv. személyi hatálya alá eső személyek a teljesség igénye nélkül a vagyonőr, biztonsági őr, testőr. A rendelkezést megvizsgálva megállapíthatjuk, hogy intézkedési kötelezettséggel ugyan nem, de jogosultsággal vannak felruházva, s a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól szóló 2005. évi CXXXIII. tv. 27. § (2) bekezdés értelmében:

„A személy- és vagyonőr jogosult a bűncselekmény és a szabálysértés elkövetésén tetten ért személyt a cselekmény abbahagyására felszólítani, a cselekmény folytatását megakadályozni, az elkövetőt elfogni és a birtokában lévő, bűncselekményből vagy szabálysértésből származó vagy annak elkövetéséhez használt dolgot, illetve támadásra alkalmas eszközt elvenni.”

⁸ CHRISTIÁN 2014b: 24.

Kötelezettsége viszont a továbbiakban kimerül abban is, hogy a fentiek megvalósulása esetén köteles értesíteni az illetékes rendőrhatóságot, valamint az elfogott személyt átadni.

Az Rfesz. tv. személyi hatálya alá eső személyek a teljesség igénye nélkül többek közt a természetvédelmi őr, a hegyőr, a közterület-felügyelő, a mezőőr. A törvény által felruházott jogok és kötelezettségek vonatkozásában az intézkedési kötelezettség annyiban módosul a hatálya alá tartozó személyeket illetően az Rtv. szabályozásához viszonyítva, hogy az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról szóló 2012. évi CXX. tv. 11. § (1) bekezdése szerint:

„A rendészeti feladatokat ellátó személy köteles intézkedni vagy intézkedést kezdeményezni, ha illetékességi területén, a törvényben meghatározott feladatai ellátása során jogszabálysértő tény, tevékenységet, mulasztást észlel vagy olyan tény, tevékenységet, mulasztást hoznak tudomására, amely törvényben meghatározott feladatai ellátásával összefüggő ügyben beavatkozást tesz szükségessé.”

A létfontosságú rendszerek és létesítmények körét, valamint az annak védelmében részt vevő FBŐ-szervet Magyarországon a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény felhatalmazása alapján jelölik ki. Az FBŐ a személy- és vagyonőrökhez képest lényegesen magasabb szintű intézkedési jogkörrel, illetve rendszeresített kényszerítő eszközök alkalmazási lehetőségével rendelkező szerv.⁹ Az Fbő. tv. személyi hatálya alá eső személyek elsődlegesen a fegyveres biztonsági őrök, ugyanakkor a törvény említést tesz továbbá a természetvédelmi őrszolgálatról, a mezei őrszolgálatról, valamint a hegyőrré vonatkozó kényszerítő eszközök használatának szabályairól. A törvény elsősorban e szereplők intézkedési jogosultságait, valamint az általuk alkalmazható kényszerítő eszközöket és a használatukra vonatkozó szabályozókat foglalja magába. A fegyveres biztonsági őrök az e törvény 10. § (11) bekezdésének rendelkezései alapján jogosultak és kötelesek intézkedés foganatosítására, valamint kényszerítő eszközök alkalmazására, a további szereplők pedig az e törvényben meghatározottak szerint jogosultak és kötelesek az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról szóló törvényben meghatározott intézkedések és kényszerítő eszközök alkalmazására.

⁹ LIPPAI 2021: 156.

Eszközrendszer az állami rendvédelemben az Rtv. VI. fejezet 47–56. §-ában foglaltak alapján

- a) testi kényszer;
- b) bilincs;
- c) vegyi eszköz, elektromos sokkoló eszköz, rendőrbot, kardlap, illetőleg más eszköz alkalmazása;
- d) szolgálati kutya alkalmazása;
- e) útzár, megállásra kényszerítés;
- f) lőfegyverhasználat.

A testi kényszer

A társadalom egyértelmű elvárása a rendvédelmi szférában pozíciót betöltő, vagy akár a magánszférában személy-, illetőleg objektumvédelmi feladatokat ellátóval szemben, hogy az átlagosnál fittebb, erősebb és képzetesebb legyen. Amennyiben az szükségszerű, az arányosság elveit követve, testi erejét alkalmazva fékezze meg a társadalomra veszélyes személyeket, és járjon el olyan szakértő módjára, hogy az eredmény biztosítása mellett még nekik se okozzon felesleges sérüléseket. Feladatai ellátása során fel kell vállalnia a testi épségét veszélyeztető konfliktusok kezelésének kockázatát, miközben jogszerű és szakszerű módon kell eljárnia. A testi kényszer fogalommeghatározása nem összekeverendő az önvédelemmel. Amíg az önvédelem kifejezés legitimitása abban nyilvánul meg, hogy az kizárólag az intézkedő személlyel szemben tanúsított aktív fizikai erő kifejtéssel járó támadás jogszerű leküzdésére szolgál, a testi kényszer az intézkedés eredményességének kikényszerítése céljából, az ellenszegülés megtörésére, cselekvésre vagy cselekvés abbahagyására irányuló testi erővel kifejtett kényszerítés. A testi kényszer továbbá olyan jogi tartalmakat is hordoz magában, amelyben utal a jogszerűség, szakszerűség, biztonságosság, arányosság, eredményesség, objektivitás, illetőleg a differenciálhatóság követelmények kérdéseire is.

A bilincs kényszerítő eszköz

A bilincs alkalmazása során megkülönböztethetünk együttműködő, valamint nem együttműködő magatartást tanúsító intézkedés alá vont személyeket. Mint minden egyes szegmensében az intézkedésnek, itt is fontos szerepet tölt be a megfelelő kommunikáció alkalmazása. Amennyiben kommunikációval kialakul egyfajta „hatósági jelleg”, úgy a bilincs kényszerítő eszköz alkalmazásánál is feltételezhető az együttműködő magatartás tanúsítása az érintett személy részéről. Vannak ellenben esetpéldák, hogy csak a bilincselési folyamat valamely szakaszában tanúsít valaki ellen-

szegülő magatartást, ami betudható részben a bilincs mint eszköz látványának, vagy esetleg a további jogkövetkezmények vélt vagy valós felmérésének. Együttműködő fél esetén kontrollfogások kialakításából (aminek alkalmazásával már megvalósul egyfajta testi kényszer) alkalmazhatók különböző bilincselési módszerek, amelyek megválasztását az intézkedési helyzet alakítja ki. Az intézkedés alá vont személy figyelmét, amennyiben a késedelem nem jár veszéllyel, fel kell hívni az eszközhasználatra, valamint hogy mindezt a törvény által felruházott jogánál fogva alkalmazza vele szemben az intézkedő. Nem együttműködő fél esetén a bilincs kényszerítő eszköz használatát minden esetben közvetlen a testi kényszer előzi meg, majd egy rögzített pozíció kialakítása után van lehetőség a személyi szabadság korlátozására, illetve az erre alkalmas rendszeresített eszköz szakszerű használatára.

A vegyi eszköz

A vegyi eszköz alapvető ismérve, hogy biztonságos távolság megtartása mellett alkalmazható, valamint a benne található vegyület hatóanyag-tartalma alapján fejti ki irritáló hatását. Az irritáció főként az emberi szervezet nyálkahártyájára és a légutjaira terjed ki. Magyarországon főként a paprikaspray különböző típusai terjedtek el, amelyek a kapszaicinnak köszönhetően fejtenek ki irritáló hatást. Kiválóan alkalmas eszközként szolgálhatnak tömegkezelési célokra, valamint az arányosság elveinek betartása mellett az ellenszegülés megtörésére, amennyiben a testi kényszer alkalmazására a késedelem veszélyessége következtében már nincs lehetőség, illetve az intézkedő félnek nem áll módjában kitérni a támadás vélhető síkjából. Vegyi eszköz alkalmazásánál megemlítendő, hogy a felkenődést követően párolog, így hatásmechanizmusa, valamint a szervezetre gyakorolt hatása annak összetételétől, hatóanyag-tartalmától függ.

Az elektromos sokkoló eszköz (vezetett elektromos fegyverek)

Olyan hordozható kényszerítő eszköz, amely elektromos feszültség generálása és közvetítése útján idéz elő időleges mozgásképtelen állapotot; alkalmazható biztonságos távolság megtartása mellett (lásd Taser – vezetett elektromos fegyver), vagy anélkül. A vezetett elektromos fegyverek előnyei közt a teljesség igénye nélkül megemlíthetjük, hogy a kézi sokkolóhoz képest nagyobb a hatótávolság, a célzóna az egész testre kiterjed, és rendelkezik lézeres célmegjelöléssel.

Rendőrbot, kardlap

Kifejtett hatásmechanizmusát tekintve egy, az ütés erejét, hatását jelentősen növelő eszköz, amelynek alkalmazására mások életét, testi épségét veszélyeztető tényező elhárítására, továbbá a vagyónbiztonságot közvetlenül veszélyeztető támadás, illetve egy fennálló jogszerű intézkedés megtörése okán kerülhet sor.

Más eszköz alkalmazása

A jogalkotó lehetőséget nyújt ezek hiányában a törvényben foglaltak biztosítása érdekében más e célra alkalmas eszköz használatára is.

Szolgálati kutya alkalmazása

- pórázon vagy anélkül, szájkosárral ellátott szolgálati kutyát alkalmazhat kényszerítő eszközként, amennyiben a testi kényszer feltételei fennállnak;
- szájkosár nélküli, pórázon vezetett szolgálati kutyát alkalmazhat a jogellenesen összegyűlt tömeggel szemben, ha az enyhébb kényszerítő eszközzel nem oszlatható szét, valamint a közbiztonságot súlyosan veszélyeztető csoportosulás szétoszlátása érdekében, illetve az intézkedéssel szembeni tetteles ellenállás leküzdéséhez;
- póráz és szájkosár nélküli szolgálati kutyát alkalmazhat
 - a) súlyos sérüléssel fenyegető támadás elhárítására;
 - b) súlyos bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható személy elfogására;
 - c) a személye ellen intézett támadás vagy az életét, testi épségét közvetlenül fenyegető magatartás elhárítására.

Útzár telepítése, megállásra kényszerítés

A rendőrség hatáskörébe tartozó kényszerítő eszköz, amelyet a bűncselekmény elkövetőjének elfogása céljából telepíthet. Ezek lehetnek áthaladást torlaszszerűen vagy más módon lassító járművek, akadályozó építmények, technikai berendezések, vagy a közlekedés biztonságának figyelembevételével bármely más eszköz, amellyel az intézkedés foganatosítása elől menekülő személyek feltartóztatása, elfogása biztosítható. Telepítése során veszélyforrásként mutatkozik az előre be nem látható balesetek előidézésének lehetősége, valamint felvetődnek az irreleváns személyekkel szembeni alkalmazása jogi normáinak kérdései is.

Lőfegyverhasználat

A legmagasabb szintű kényszerítő eszköz a lőfegyverhasználat, tekintettel arra, hogy az az élet kioltására alkalmas. Alkalmazásának feltételeit szigorú jogi normák határozzák meg, s a szolgálati feladatok ellátásához előírt képzési modulokon kell eredményes vizsgát tenni.

„Magyarország 2012. január 1. óta hatályos Alaptörvénye a Szabadság és felelősség című fejezetben az alapvető emberi jogok között említi az élethez, a személyi szabadsághoz, emberi méltósághoz fűződő jogokat, amelyek az alkotmány szerint mindenkit egyformán illetnek meg. Ezen jogoktól senkit nem lehet önkényesen megfosztani, azonban a rendőri fegyverhasználat korlátozhatja ezeket a felsorolt alapjogokat, elsősorban az élethez való jog érvényesülését. A vonatkozó hazai gyakorlatban – a törvényhez kötöttség alapelve szerint – csak a rendőrségi törvényben meghatározott esetekben és módokon van lehetőség a fegyverhasználatra, amely alapvető emberi jogokat korlátozhat.”¹⁰

Eszközrendszer a magánbiztonságban

A magyarországi jogi normáknak megfelelően a testi kényszer alkalmazásán túl a kényszerítő eszközök vonatkozásában az Szvmt. tv. -ben meghatározott magánbiztonsági szereplőknek a gumibot, az őrkutya, a vegyi eszköz, egyes esetekben pedig lőfegyver áll rendelkezésükre.

Az Rfesz. tv., valamint az Fbő. tv. hatálya alá tartozó személyek esetében az eszközbeli spektrum kibővített, és a fentiekben túl megjelenik a szolgálati kutya, valamint a bilincs kényszerítő eszköz alkalmazásának lehetősége is, amelyek módszertani alkalmazási feltételei párhuzamban állnak az állami rendvédelmi szereplőkével.

Az intézkedéskultúra-váltás időszerűsége

Az intézkedéskultúra-váltás időszerűsége a megváltozott biztonsági környezet, valamint a növekvő igények és kihívások aspektusaiban mutatkozik meg.

Ahhoz, hogy hatékonyan együtt tudjon működni minden olyan szerv vagy szervezet, amely a közrendet és a közbiztonságot hivatott megteremteni, valamint fenntartani, azonos intézkedési kultúrával kell hogy rendelkezzen a hatályos jogszabályokban foglaltak érvényesítése érdekében. Az előzőekben említett résztvevőknek a biztonság megteremtésében betöltött kiegészülő szerepét, együttműködését

¹⁰ LOMNICZI 2023.

Christián László foglalta egységes keretszerkezetbe a komplementer rendészeti szereplők megnevezésével. Ezek a középpontban található rendőrségre hagyományosan rakódó, kiegészítő, de nem csekélyebb szereppel bíró rendvédelmi szervek: önkormányzati rendészet, magánbiztonság, valamint a civil bűnmegelőzés.¹¹

A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2021. évi CXL. törvény (Hv. tv.) 1. § (2) bekezdése szerint:

„Magyarország a honvédelmi és szövetségi katonai képességének fenntartásában és fejlesztésében a saját erejére, így nemzetgazdaságának erőforrásaira, a Magyar Honvédség (a továbbiakban: Honvédség) felkészültségére és elszántságára, a rendvédelmi szervek, a nemzetbiztonsági szolgálatok és más szervek közreműködésére, állampolgárainak a haza védelme iránti hazafias elkötelezettségére és áldozatkészségére, továbbá a szövetséges államok és fegyveres erők együttműködésére és segítségnyújtására épít.”

A Magyar Honvédség szerepkörét és feladatát a megváltozott biztonsági környezet gyökeresen átalakította az elmúlt nyolc évben a közbiztonság fenntartása kapcsán. A migrációs nyomás, a pandémia okozta többletfeladatok, s nem utolsósorban a szomszédos országban kialakult konfliktus új alapokra helyezte a haderő szerepét, valamint feladatainak ellátását. Korábban a honvédség személyi állománya főként katasztrófahelyzetekben való kárfelszámolás okán került kapcsolatba a polgári társadalommal, napjainkban azonban ez szinte mindennapos a jelenlétfokozó járőrözés, a pandémia okozta komplex védekezés kapcsán betöltött kórházi feladatok támogatása, illetve az állam határainak védelme során. A tapasztalható haderőfejlesztés részeként kiemelt figyelmet kapott a képzés, valamint a meglévő képességek fejlesztése is, aminek fontos része a civil személyekkel történő érintkezés, valamint a velük szembeni intézkedések foganatosítására történő felkészítés.

A Magyar Honvédség specifikusan rendészeti feladatokat ellátó szerve a Katonai Rendészet, amelynek alapfeladata a katonai rend és fegyelem megtartása, és a Hv. tv. 83. § (1) g) pontja szerint személyi szabadságot korlátozó és nem korlátozó intézkedéseket tehet, kényszerítő eszközt alkalmazhat. A pandémia okozta járványhelyzetben ugyanakkor már nemcsak a Magyar Honvédség Katonai Rendészeti szervét vonták be a kórházfeladatok támogatásának ellátására, hanem fegyvernemektől függetlenül a honvédség humánereforrás-bázisának meghatározó hányadát is. Feladatukat civil, polgári környezetben hajtották végre, a feladatra történő felkészítéseik során szakítani kellett a hagyományos értelemben vett katonai kiképzési doktrínákkal, s a rendészeti szervek által alkalmazott képzési tematikákban foglalt végrehajtási metódusok voltak az irányadók. Ahogyan a Hv. tv. is fogalmaz, Magyarországnak a honvédelmi és szövetségi katonai képessége fenntartásában és fejlesztésében a saját erején túl a rendvédelmi szervek, a nemzetbiztonsági szolgálatok

¹¹ CHRISTIÁN–ROTTLER 2019: 91.

és más szervek közreműködése, továbbá az állampolgárok a haza védelme iránti hazafias elkötelezettsége és áldozatkészsége nélkülözhetetlen, így következtetésképpen a biztonság megteremtése is kooperatív és kollektív feladat.

A fentiekén túl a Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájáról szóló 1393/2021. (VI. 24.) Korm. határozat is megköveteli a haderő képességeinek fejlesztése mellett az országvédelemben érintett szervezetek közötti szoros együttműködést.

Megállapítható, hogy a magánbiztonság, valamint a rendészet szorosan kapcsolódnak egymáshoz a közrend és a közbiztonság fenntartásának érdekében, továbbá az sem elhanyagolható tény, hogy a magánbiztonság szereplőinek jelentős része rendelkezik valamiféle rendvédelmi tapasztalattal. Az állami, valamint a magánbiztonsági szegmens között ettől függetlenül éles különbségek, illetve feszültségek rajzolódnak ki, amelyek adódhatnak példaként a rendészeti ismeretek vagy a kommunikáció hiányából, továbbá az egymás tiszteletének hiányából, s nem utolsósorban a rendelkezésre álló eszközök különbözőségéből. A tapasztalható feszültség hátterében az érdekek differenciája, illetve az eltérő értékrendszer húzódik meg, ami globális formában az együttműködés hangoztatása mellett kényes és érzékeny viszonyrendszer kialakulásával jellemezhető a köz- és a magánbiztonság szereplői között. A felgyorsult, illetve a kiszámíthatatlan környezet intenzív fejlődésre kényszerítette a magánbiztonsági szektort, valamint a fentiek aspektusának tükrében a piac egyre nagyobb igényt tart a felkészült, jól képzett szakemberekre. Egy 2012-ben végzett amerikai kutatás rávilágított a magánbiztonságot Magyarországon is érintő hiányosságokra: kevés munkavállaló rendelkezik kielégítő, alapos felkészültséggel, valamint a továbbképzések, a szakmai fejlődés lehetőségei korlátozottak a szektorban szerepet betöltők számára. Az állam és a társadalom elvárása is a magasán kvalifikált magánbiztonság, amely az állami rendvédelmi szereplők mellett vagy azzal párhuzamosan szavatolja a közbiztonság megteremtését.¹²

Egységes képzési tematika

Az intézkedéskultúra-váltás egyik legfontosabb pillére a képzési rendszer megreformálása, valamint egységesítése. Gyakorló szakemberként megállapítom, hogy az állami rendvédelmi szervek esetében az évek alatt ugyan kialakult már egy képzési kultúra, ugyanakkor az nem mondható konzisztensnek. Igaz, az eredmény szinte minden esetben biztosítható a tematikák alkalmazása során, de maguk a műveleti sorrendiségek vagy egyes eljárási módok tekintetében mutatkoznak különbségek. Az egységesítést azért is tartom indokoltnak, mert a fentiekből fakadóan egy, az intézkedésben társszereplő jelenléte akadályozó tényezőként is releváns lehetőséget hordoz magában, amely a szükséges erőfőlények szavatolását is veszélyeztetheti. Tény, hogy akár a rendészeti szervek, akár a magánbiztonság szereplői eltérő hatás-

¹² CHRISTIÁN 2015.

körrel rendelkeznek, ellenben maga az intézkedési jogkör kialakítása, valamint egy esetleges ellenszegülő magatartás megtörése, s ennek eredményeként bekövetkezett kontaktreagálás alkalmazásában teljes átfedés jelenik meg. A kényszerítő eszközök legszélesebb alkalmazási spektrumával Magyarországon a rendőrség rendelkezik, amelyek a teljesség igénye nélkül az egyéb rendészeti feladatokat ellátó szerveknél is fellelhetők.

A magánbiztonság Szvmt. tv. hatálya alá eső szereplőiről megállapítható, hogy a bilincs kényszerítő eszköz alkalmazási lehetőségeiről, valamint annak feltételeiről a hatályos jogszabály nem rendelkezik. Tekintettel arra, hogy a jogellenes cselekményt elkövető személy visszatartására joga és egyben kötelezettsége van, nem áll módjában olyan eszközt alkalmazni, amely a személyi szabadságot rendeltetésszerűen korlátozni alkalmas. A Magyar Honvédség esetében megállapítható, hogy rendelkezik olyan nemzetközi környezetben megszerzett (rendfenntartó) tapasztalatokkal, amelyek képzési tematikákban való megjelenése és integrálása a Magyarországon hatályos jogszabályok figyelembevételével szintén az egységesítés, valamint a közös feladatok ellátásának elősegítése érdekében indokolt. A növekvő igényekre, valamint az újonnan megjelenő kihívásokra abban az esetben van lehetősége a közrend, közbiztonság megteremtéséért és fenntartásáért felelős szervezeteknek, személyeknek a társadalmi elvárásnak is megfelelően reagálni, ha a képzési modulok egységes alapokra helyezése fókuszba kerül. A magánszektornak, különösen az Szvmt. tv. hatálya alá eső személyek tekintetében, korlátozottak a lehetőségei, tekintettel arra, hogy az állami rendészeti szervek zárt világot alkotnak, ezért a személyi állomány fejlődése is keretek közé szorított. Természetesen ahhoz, hogy a magánszektor is lépést tudjon tartani e kihívásokkal, kiválasztási rendszerét indokolt megreformálni, tekintettel arra, hogy szereplői sajnos gyakran nem felelnek meg az egyéb szerveknél előírt fizikai követelményeknek. Magyarországon csekély a száma azoknak a vállalkozásoknak, amelyek rendelkeznek az oktatáshoz szükséges jogosítványokkal, valamint olyan képzett, szakértői apparátussal, amely a magánszektor létszámbeli lefedettsége tükrében elősegíthetné és felgyorsítaná a fejlődési ütemet. Ahhoz, hogy a képzések egységesítése megvalósulhasson elsődlegesen elméleti síkon, a doktrínák összehangolását szükséges kezdeményezni, s kiemelt hangsúlyt kell fordítani a közös gyakorlati felkészítésekre.

Összegzés

A megváltozott biztonsági környezet hatásaival kapcsolatban mind az állami rendészeti, mind pedig a magánbiztonsági szereplők esetében az eddigiekhez képest kiemelt figyelmet kap az intézkedéskultúra-váltás időszerűsége. Az állami szférában mindez az együttműködések, valamint az egységesítést, a magánbiztonság tekintetében pedig a fejlődési lehetőséget rejti magában. A 21. század egyik nagy kihívása a nemzetbiztonsági tényezők garantálásán túl a napi közbiztonság magas szintű

szavatolása, aminek a megteremtéséhez újszerű és hatékony, ugyanakkor jogállami keretek között értelmezett tevékenységre van szükség. A jogokat és kötelezettségeket illetően ugyan éles elhatárolódások tapasztalhatók a két terület között, de tekintettel arra, hogy a magánvagyon védelmére szakosodott biztonsági társaságok feladataik ellátása során ugyanazon konfliktushelyzetekkel és veszélyekkel kell hogy szembenézzenek, mint az állami rendvédelmi szereplők, a jövőbeni reformok egyik fő pillére lehet a két szféra egységes alapokra helyezett képzési rendszere, valamint eszközbeli egyenlősége. Igaz, ehhez új törvényi szabályozásra, valamint a vagyonsvédelmi dolgozók többletjogosultsággal való felruházására van szükség, ami emelné a szakma színvonalát is.

Felhasznált irodalom

- CHRISTIÁN László szerk. (2014a): *A magánbiztonság elméleti alapjai*. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem. Online: <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/100410/526.pdf?sequence=1>
- CHRISTIÁN László (2014b): A magánbiztonság megközelítésének egyes aspektusai. *Pro Publico Bono*, 4, 21–30. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/14379>
- CHRISTIÁN László (2015): A magánbiztonság aktuális nemzetközi trendjei, rövid hazai helyzetértékeléssel. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport – Magyar Rendészettudományi Társaság, 57–63. Online: <https://real.mtak.hu/117125/>
- CHRISTIÁN László – ROTTLER Violetta (2019): A biztonság megteremtésének új megközelítése: komplementer rendészet. In Ladislav, Igenyes – Dávid, Varhol (szerk.): *Trendy rozvoja súkromnej bezpečnosti v krajinách V4*. Pozsony, 90–98. Online: <https://real.mtak.hu/119394/1/Abiztonsagmegteremtesenekujmegkozelitesekomplementerrendeszet.pdf>
- LIPPAI Zsolt (2021): Az elmosódó határvonalak margójára. *Szakmai Szemle* 19(1), 150–165. Online: <http://real.mtak.hu/id/eprint/124448>
- LOMNICZI Zoltán (2023): A rendőrök fegyverhasználatának jogi aspektusai – fókuszban az Egyesült Államok. *Alaptörvényblog.hu*, 2023. január 13. Online: https://alaptorvenyblog.hu/a_rendorok_fegyverhasznalatanak_jogi_aspektusai_fokuszban_az_egyesult_allamok.html

Jogi források

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
1997. évi CLIX. törvény a fegyveres biztonsági őrségről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról
2005. évi CXXXIII. törvény a személy- és vagyonsvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól
2012. évi CXX. törvény az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról
2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról
2021. évi CXL. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről
- 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

ABSTRACT

Cooperation and Training Opportunities for the Change of Action Culture of State Law Enforcement and Private Security Actors

László TRAPP

One of the great challenges of the 21st century, in addition to guaranteeing national security factors, is the high-level guarantee of daily public safety, which requires innovative and efficient activities interpreted within the framework of the rule of law. The National Security Strategy of Hungary foresees the efforts that promote the change in the culture of action, which also includes the cooperation of those authorised to create public order and public security.

In my study, I analyse the obligation to take measures and the system of tools of state law enforcement and private security actors. I reveal the differences resulting from shortcomings, which have a direct impact on the creation of the public safety expected by society. I will look into those standards and guidelines that regulate the possibilities of using coercive instruments found in Hungary.

The main goal of the investigation is to provide a comprehensive picture of the legal regulation and instrument system of state private security, the focus of which is to facilitate the culture change of the intended measures.

Keywords: *changed safety community, change in policy culture, tool system, presence of the private sector, unified training theme*